

**Авторска справка за приносния характер на представените трудове от гл. ас. д-р
Стойчо П. Стойчев**

За участие в конкурса са представени общо 12 научни публикации по темите политически риск и избори, изследвани в помощта на количествен анализ. Те включват една монография, четири глави в колективни монографии, пет статии на автора и две статии в съавторство, в които приносът на автора е 50%. Представените трудове не са използвани за участие в предходен конкурс за заемане на академична длъжност и са публикувани след защитата на дисертационния труд за придобиване на научна и образователна степен „доктор“

1. Стойчо П. Стойчев (2017) *Контролираният и купен вот като инструмент за завладяване на държавата от организирани престъпни мрежи: политически рискове и тенденции*, Университетско издателство "Св. Климент Охридски", София.

Представената монография е опит за разглеждане на проблема със завладяната държава през различни призми и ъгли. От специфичния случай на Северозапада към националното равнище и от персоналните истории на широк кръг респонденти към серия от мащабни теренни изследвания. Неформалните институции, неопатримониализма, клиентелизма и корупцията, които привидно изглеждат като отделни парадигми в социалната диагностика на съвременното българско общество, помагат в своята интегрална цялост да разберем проблемите и процесите, протичащи в него.

От чисто политологична гледна точка, приносът на тази монография е в дезагрегиращия анализ на българското общество по отношение на изборния процес. В нея показваме, че съвкупността от хората, притежаващи българско гражданство е значително нехомогенна по отношение на политическата култура и определяното от нея отношение към държавата и публичните регулации. Правното равнопоставяне на българските граждани в юридическия смисъл на думата, не означава наличие на равнозначна интерпретация на правото на глас на общностно и индивидуално ниво. За едни това право е основен инструмент за гражданско и политическо участие във формирането на механизмите за национално развитие, за други то представлява стока, която може да се размени за облаги или да се предостави в услуга на някого.

Дълбочинните интервюта, които представяме във втора и трета глава, нагледно показват тази картина. Върху типологичния пример на Северозападна България,

показваме сложното взаимодействие между националните политически елити; местните политически, административни и бизнес елити; и неформалните общностни лидери; в условията на социална ситуация изградена върху дододерни клиентелистки и патримониални обществени отношения.

Серията от национално представителни емпирични проучвания помага да определим мащаба на това явление и интензитета на различните му проявни форми. Данните показват, че основните политически партии на национално ниво и определящите местни партии на локално ниво в някои общини, не само не се борят за ограничаване на контролираното гласоподаване, както заявят официално, а напълно съзнателно, организирано и в сътрудничество с криминални, неформални и полулегални агенти, разгръщат мащабни схеми за овладяването на политическата власт. Това ни дава основание да твърдим, че контролираният и купен вот са основния инструмент за завладяване на държавата, именно от организирани престъпни мрежи. Това не означава, че омаловажаваме значението на корупцията, подкупничеството, търговията с влияние и злоупотребата със служебно положение, не само за лична облага, но и за изгодата на мрежите (или нейни отделни членове), в които индивидуалните агенти участват.

В теоретично отношение, монографията има приносен характер към концептуализирането на проблема за „завладяната държава.“ Съществуващата литература приема, че няма емпиричен пример за напълно завладяна държава, защото тя представлява комплекс от сложни взаимоотношения и конвергенции между много индивиди и по-малки организации с различни функционални роли. Това прави почти невъзможно завладяването и реконфигурирането на всички държавни функции от една обособена група.

Разглеждана в институционален, времеви и пространствен контекст, социалната ситуация, в която се развива завладяването на държавата предопределя неговия мрежов характер. Иновационното ни предложение в монографичното изследване е въвеждането на понятието „конкурентно мрежово завладяване на държавата (competitive network state capture)“. То се базира на емпиричната ситуация в българския случай. Тук не става дума единствено за политическите партии и техните „обръчи от фирми“, а за целия комплекс от корупционни и клиентелни отношения, които по-широки мрежи развиват, за да получат контрол върху преразпределението на ресурсите. Тези мрежи не са част от някаква архи-мрежа (олигархия), а са конкуренти, които си взаимодействат, взаимно се ограничават и в различни етапи имат различна относителна тежест.

Конкуренцията между престъпните мрежи се разгръща на много равнища, но най-важните са а) овладяването на законодателния процес, изпълнителната власт и администрацията чрез контролиране на гласоподаването в степен, която ресурсите на мрежата позволяват и б) овладяването на съдебната система чрез назначения на „свои хора“, подкупничество и търговия с влияние, и използването и в съревнованието с останалите конкуриращи престъпни мрежи. В първия случай, демонстрираме как демократичните процедури се изкривяват и използват за, по-същество, противообществени действия. И двата случая системата на мрежова конкуренция използва инфраструктурата на корупцията, организираната престъпност и на цели криминализирани общности, в рамките на криминални пазари и клиентелни отношения.

Тази система се развива зад паравана на демократичния политически процес и междупартийната конкуренция в нейния политологически смисъл. Ето защо, монографията допринася и към литературата върху „фасадната демокрация“, като показва, че не само корупцията, а самата обществена структура е факторът за подмяната на смисъла на демократичните процедури. Тази паралелна система на социална регулация, в българската политическа полемика е известна като „задулисието“, а в полемиката на Европейската комисия като „незадоволителни резултати в борбата с корупцията и организираната престъпност.“ И в двата случая става дума за формално присъствие, но реално отсъствие на върховенство на правото, ефективни пазарни отношения и междупартийна конкуренция, които са фундаментът на представителната демокрация. Без реален фундамент, всяка конструкция би била само холограма. Част от обвиненията на публични анализатори, че демокрацията и преходът „ни докараха тоя хал“ на бедност, беззаконие и дълбоки социални разслоения, биха имали смисъл само ако в страната беше установена функционално ефективна представителна демокрация. Нейната холограма не е причината, а е един от реквизитите на ирационалната и клиентелна българска политическа система, която възпрепятства рационализацията на обществените отношения не само след промените, но и преди тях. Социалните и културни фактори, които компрометират демократичния режим, компрометират и социалистическия, и монархическия преди него. По тази причина говорим не за политически, а за цивилизационен процес.

В приложно-политически план, изследването емпирично показва, че създаването на специализирани институции за борба с корупцията и престъпността, въвеждането на специално законодателство в тази посока и усложняването на изборния процес с неговата кодификация, не могат да постигнат официално поставените си цели, а само да

се превърнат в инструмент за задълбочаване на проникването в публичните институции. Това наблюдение поставя на изпитание съдържателността на демократизационните и евроинтеграционни обяснения на обществената реалност в България.

Накрая, мрежовият отговор на мрежовия проблем, който регистрираме в четвъртата част на изследването има потенциала да се превърне в решение, макар все още да е далеч от това. Даването на съдържателно решение на изследователския проблем, прави тази книга различна от преобладаващите опити за социална диагностика, които регистрират факти, но песимистично завършват с обречеността на социално-културната ситуация или пък предлагат чисто правни и институционални решения, които не биха имали ефект, дори ако бяха пълноценно приложени.

Без да хиперболизираме ролята на гражданските протести от последните няколко години, те са индикативни за наченките на имунен социален отговор срещу корупцията и клиентелизма, като жизнени системи на българското общество. Самите те дори се възприемат като вирус, който ще се разпространи на широко и дълбоко в публичните институции и ще започне да генерира опити за промяна, които в тяхната мрежова цялост да доведат до постепенното откопчване на държавата от контрола на организирания клиентелни мрежи. Тези граждански системи интуитивно се насочват към промяна в изборителната система съзнавайки, че именно изборите и контролирането на гласоподаването в тях, са чука и ръжена в ръцете на „задкулисието“, използвани за изковаването на оковите на поробената държава. Протестите, инициативните комитети, активистките ядра в социалните мрежи и референдумите в последните 4 години не случайно бият в една и съща цел – електоралната реформа. Проблемът е, че се подхожда отново нормативно. По тази причина, не исканията или дори действията на тези граждански мрежи са истински важни, а самото им съществуване, което променя стереотипи и манталитети на общностно, групово и индивидуално ниво.

2. Stoycho P. Stoychev (2017) *Political Risks to International Business in Bulgaria*, in: Johannes Leitner and Hannes Maissner (eds) *State Capture, Political Risks and International Business: Cases from Black Sea Region Countries*, Routledge, London.

Главатата за българския случай в тази колективна монография разглежда корупцията, организираната престъпност и завладяната държава, като основни източници на политически риск за международните инвеститори в България. В изследването за първи път се представя идеята за *competitive network state capture*, която е развита в много по-големи детайли в представената монография. Изследването

използва институционализирани метрики за определяне на нивото на политическия риск, които позволяват чрез количествен анализ да установим динамиката в неговите нива през последните 20 години. Изследването обвързва тези нива с интензификацията на корпоративното рейдърство, чрез което с помощта на съдебната система се присвояват цели бизнеси. Този подход се прилага за пръв път в научната литература и особено в български контекст.

3. Стойчо П. Стойчев (2011) Динамика на правилата за провеждане на парламентарни избори в България (1990-2011), в: Стойчо П. Стойчев (ред) *Изборният процес в България: основни дефицити и рискове*, РискМонитор, София.
4. Стойчо П. Стойчев (2011) Що за проблем е купуването на гласове в България? Оценки от експертния дискурс, в: Стойчо П. Стойчев (ред) *Изборният процес в България: основни дефицити и рискове*, РискМонитор, София.

Двете глави в тази колективна монография разглеждат ефектите от промените в изборното законодателство и възможностите чрез тях да се развива контролираното гласоподаване като основен политически риск, водещ до завладяването на държавата. Предложена е изчерпателна систематизация на промените за провеждане на избори в България, които засягат активното и пасивното избирателно право, режима на гласуване в страната и чужбина, администрирането на изборния ден и алгоритъма за превръщане на гласовете в мандати. Изследването обръща внимание на проблема с купуване на гласове, който започва да набира научна и приложна актуалност точно в този период. Представен е експертният дискурс, който разглежда проблема от политологична, социологическа и нормативна гледна точка.

5. Stoycho P. Stoychev (2016) Bulgaria: Trust in the Bulgarian Police – Implications for Human Security, in: Marija Babovic (ed) *Trust in public institutions across the Balkans and Turkey*, SeConS, Belgrade.

Тази глава представлява опит за обяснение на динамиката в доверието към публичните институции в България по примера на националната полиция. Иновацията в тази глава е използването на полицейската статистика като косвен индикатор за измерването на доверието в публичните институции, който се съпоставя с доверието, регистрирано на субективно ниво от социологическите агенции.

6. Стойчо П. Стойчев (2016) Парламентарен контрол в сектора за вътрешна сигурност, *Conservative Quarterly*, 2016.

Статията дава изчерпателна, сравнителна картина на инструментите за парламентарен контрол в демократичните държави по принцип и в частност по отношение на сектора за сигурност. Парламентарният контрол е важен както за функционирането на демократичните процедури, така и за редуциране на политическия риск от административен произвол на правоохранителните органи. На базата на конструираната аналитична рамка, изследването прави преглед на съществуващите механизми за парламентарен контрол върху сектора за сигурност в България и формулира препоръки за преодоляване на дефицитите.

7. Stoycho P. Stoychev (2015) The 2015 Referendum In Bulgaria, *East European Quarterly*, 43/4, 313-320.

Статията резюмира контекста в който се провежда националния референдум за електорална реформа, като опит за справяне с контролираното гласоподаване и политическото отчуждение на гражданите в България през 2015 г. Представени са неговите резултати по утвърдена методология за сравнителен анализ, което позволява съпоставянето на този референдум с подобни, организирани в Източна Европа.

8. Стойчо П. Стойчев (2015) Парадоксалността на проблема с корупцията и организираната престъпност в публичните документи на парламентарно представените партии в периода 2001 - 2012 г., *Политически изследвания*, 3-4, 91-100.

Високата степен на осъзнатост на проблема с корупцията и организираната престъпност в публичните документи на парламентарно представените партии, комбинирана с формална активност по време на избори и не калибрирани мерки за справяне с него, свидетелстват за сериозна невъзможност за промяна на съществуващото статукво, въпреки натиска от външни и вътрешни фактори. Тази невъзможност, обусловена от наличието на съпротива срещу реформите е поддържана от политическия елит независимо от партийните различия. Тя постоянства през управленията на традиционните за прехода и ново появилите се партии, и се характеризира с устойчивост, присъща за самия проблем с корумпираността на обществената система. Резултатите от количествения анализ в изследването показват формалната фасадност на партийните платформи, зад която се крие нежелание за промяна на статуквото, което позволява завладяването на държавата и води до високи нива на политическия риск.

9. Stoycho P. Stoychev (2013) Political Risk in Europe: A Quantitative Index Based on Measures of Corruption, Market Distortion, and the Shadow Economy, *Journal of Political Risk*, 1/5.

Статията предлага иновативен количествен индекс на политическия риск в Европа, който за първи път се базира на мерки за корупцията, изкривяването на пазара и сивата икономика. Той е конструиран в съответствие с идеята, че в рамките на континуума между върховенството на правото и корупцията, нивата на политически риск значително се колебаят. Използвани са институционални статистически данни и количествен анализ за да се гарантира надеждност на индекса във времето и пространството. Като доказателство за тази надеждност, стойностите на индекса силно корелират с други приложни индекси за политическия риск. Голямото преимущество и принос на предложения индекс е възможността да се диференцират развитите страни по отношение на политическия риск, което е невъзможно със съществуващите до този момент инструменти. Резюме на разработката е публикувано в Сборника с научни постижения на СУ „Св. Климент Охридски“ (2008-2013) като върхово постижение в областта на политическите науки.

10. Stoycho P. Stoychev (2012) National Assembly as a Policy Maker in the Fight Against Organized Crime and Corruption, *Публични политики*, 3/2, 97-108.

Изследването показва, че Народното събрание разполага с потенциал да изпълнява съществена роля за преодоляването на сериозните проблеми с организираната престъпност и корупцията, който обаче остава неизползван. На базата на емпиричните заключения, статията търси решение на фундаменталния проблем, свързан с пасивността на парламентарната институция при формулирането и осъществяването на политики, в частност насочени срещу престъпността и корупцията като политически рискове, каквато е неговата автентична роля. Определяйки ясно границите на проблема и невъзможността за радикална и трайна промяна без наличието на цялостна институционална реформа, текстът предлага набор от краткосрочни, но приложими решения, които да ограничат негативните ефекти от дефицитите в работата на Народното събрание. Застъпена е и тезата, че качествено нов етап в борбата с организираната престъпност и политическата корупция може да се очаква само в резултат на цялостна институционална реформа, която да отреди централна роля на парламента в тази секторна политика, като направи главния прокурор и вътрешния министър пряко зависими от парламентарния контрол.

11. Димитър Димитров и Стойчо П. Стойчев (2016) Електорална динамика в изборния цикъл 2013-2015: три равнища на анализ, в: Теодора Калейнска (ред) *Предизвикателства пред представителната демокрация в България*, Европейски информационен център, 121-131.

Четирикратното гласуване в рамките на две години е добра предпоставка за анализ на динамиката на гласоподаването на различните равнища на агрегиране. В цикъла 2013-2015 г. две основни променливи заслужават внимание. Първата е свързана главно с активността в изборите от различен порядък, а втората се отнася до значителните размествания в партийната система, в частност появата на две коалиции (Патриотичния фронт и Реформаторския блок) и две, достигнали парламентарно представителство, партии – България без цензура (ББЦ) и Алтернатива за българско възраждане (АБВ). Равнищата на агрегиране на изборните резултати (секции и райони) са повторяеми. Статията използва анализа на редуването на избори от първи и втори порядък, за да бъде надеждно оценен мобилизационния потенциал на различните партии, емпиричният индикатор за който е равнището на участие и динамиката в гласоподаването за отделните листи. Участието в изборите от разглеждания електорален цикъл е съответно: 3,54; 2,24; 3,28 и 2,61 млн. действителни гласа. По-ниското участие на местните и още повече на европейските избори е обичайно и дава възможност за регионални (и по партии/коалиции/листи) сравнения, позволяващи да бъде оценен мобилизационния потенциал по регионален/партиен признак. Това ни дава основание да проследим общия тренд на гласоподаването в извадка от сто секции между 2013 и 2015г., в които структурата на гласоподаването е по-усложнена и едновременно по-фрагментирана, с уговорката за съществуването на труден за класификация компонент от около 25% гласове, подадени за местни субекти при последните от поредицата от гласувания. Съществуването на подобен компонент едва ли е предпоставка за възникване на свършено нов кохерентен субект в партийната система. С тази уговорка представяме средносрочна динамика за основните партии в извадката от сто секции. Статията е в съавторство, като кандидатът е автор на половината от текста, и количествения анализ на емпиричните данни.

12. Димитър Димитров и Стойчо П. Стойчев (2015) Отражения на контролираното гласоподаване в електоралната динамика в България 2013 - 2014 г., в: Михаил Константинов (ред) *Изборни системи*, Българска асоциация по изборни системи, 35-57.

Сравняването на числата от протоколите с резултатите от гласуването на предсрочните парламентарни избори през 2013, изборите за Европейски парламент през 2014 и предсрочните парламентарни избори от 2014 г. е особено привлекателно по две причини и едно условие. Първата причина е редуването на избори от първи и втори порядък, което позволява да бъде надеждно оценен мобилизационния потенциал на

различните партии, емпиричният индикатор за който е равнището на участие и динамиката в гласоподаването за отделните листи. Променливата „активност“ за избори от втори порядък каквито са европейските позволява да бъдат регистрирани специфични отклонения в електоралния процес на териториално и групово равнище. Втората причина е локална – на Европейските избори у нас се придаваше значение на тест за доверие или недоверие към действащото парламентарно мнозинство и изборните резултати на практика отключиха последвалите действия по прекратяването на мандата на 42-рото Народно събрание. От методологическа гледна точка регистрацията и администрирането на изборите в идентично зададени равнища на агрегиране на резултатите (секции и райони) прави възможно построяването на динамични редове. След анализа на национално ниво е анализираната целева извадка от 100 секции в районите Плевен, Враца, Монтана и Видин. Количествения анализ на електоралната динамика в тези секции показва висока волатилност в рамките на периоди от по няколко месеца. Такова електорално поведение е индикативно за прилагането на успешни схеми за контролирано гласоподаване, което популярно наричаме „контролиран вот.“ Статията е в съавторство, като кандидатът е автор на половината от текста, и статистическия анализ на емпиричните данни.